

FINANSUTSKOTTETS UTLÅTANDE **7/2003 rd**

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 2002

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 maj 2003 berättelsen om regeringens åtgärder under år 2002 (B 4/2003 rd) till grundlagsutskottet och utrikesutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de permanenta fackutskotten skall lämna utlåtande till grundlagsutskottet.

Beredning i delegation

Ärendet har beretts av finansutskottets förvaltnings- och granskningsdelegation, som de övriga delegationerna har lämnat yttrande till.

Sakkunniga

Förvaltnings- och granskningsdelegationen har hört

- utvecklingschef Jouko Laitinen och konsultativ tjänsteman Kirsti Kuivajärvi, justitieministeriet
- finanssekreterare Mikko Leinonen, finansministeriet
- överinspektör Kari Haavisto, social- och hälsovårdsministeriet
- generaldirektör Markku Salminen, Brottsåtgärdsverket
- utredningschef Juhani Iivari, Stakes
- specialsocialarbetare Eero Pulli, Åbo stad/Socialcentralen.

Säkerhets- och försvarsdelegationen har hört

- kanslichef Matti Ahola, avdelningschef Eero Lavonen, miljöråd Antti Kivipelto och ekonomidirektör Timo Norbäck, försvarsministeriet
- konsultativ tjänsteman Pekka Pelkonen, finansministeriet
- generaldirektör Aulis Kohvakka, Senatfastigheter
- verkställande direktör Jorma Wiitakorpi, Patria Industries Abp.

Jordbruksdelegationen har hört

- överinspektör Marja Hilska-Aaltonen, jord- och skogsbruksministeriet
- överinspektör Aimo Aalto, handels- och industriministeriet.

Kultur- och vetenskapsdelegationen har hört

- direktör Jukka Liedes, direktör Markku Mattila, ekonomiplaneringschef Matti Väisänen, regeringsråd Riitta Kaivosoja, regeringsråd Erkki Norbäck, undervisningsråd Reijo Aholainen, överingenjör Erkki Salmio och överinspektör Mika Tammilehto, undervisningsministeriet.

Social- och arbetsdelegationen har hört

- ombudsman Merja Salanko-Vuorela, Närståendevårdare och Vänner rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Fångvården

Fångantalet ökar

Finansutskottet har i flera sammanhang, exempelvis vid behandlingen av budgetpropositioner och berättelser om statsfinanserna, lyft fram anslagen för fångvården och vissa substansfrågor. I betänkande FiUB 40/2002 rd om årets budget konstaterade utskottet att fångarna ökar i antal medan anslagen per fånge minskar.

Regeringen räknade i budgetpropositionen för i år med att fångarna 2003 kommer att vara ca 3 450. Finansutskottet antog i sitt budgetbetänkande att det genomsnittliga fångantalet blir ännu högre. Efter att utskottet kom ut med sitt betänkande har kalkylerna ytterligare ruckats och fångarna kommer i år att vara i snitt ca 3 750, dvs. omkring 300 fler än budgetpropositionens bedömning. Enligt erhållen utredning var fångarna i år omkring 1 000 fler än 1999 då fångantalet var som lägst.

Fångvårdsväsendet har ställts inför svåra finansierings- och lokalproblem när fångantalet ökar kraftigare än väntat. Under perioden januari—april var omkostnaderna för verkställighet av straff mer än 3 % större än under motsvarande period i fjol. Justitieministeriet har räknat ut att om trenden håller i sig till årets slut överskrids de i budgeten reserverade anslagen för omkostnader för verkställighet av straff med ca 7 miljoner euro. Fångvårdsväsendet har kommit med egna kalkyler enligt vilka behovet av extra anslag t.o.m. kan överskrida 12 miljoner euro. Av detta belopp täcks endast 5,0 miljoner euro i 2003 års första tilläggsbudget.

Regeringen har på senare år tagit till tilläggsbudgetar för att täcka kostnaderna för att fångantalet ökat snabbare än beräknat. De ordinarie budgetarna har inte tagit hänsyn till vare sig det ökade antalet fångar eller exempelvis indexjusteringar av kapitalhyror och extrautgifter till följd av prisstegringar. Budgeteringssättet är inte rätt och inte lyckat med tanke på fångvårds-

väsendets verksamhet på sikt, menar finansutskottet.

Fångvårdsväsendet förfogar f.n. över ca 3 400 fastställda fängelseplatser. Men enligt erhållen utredning kommer platserna att minska till 3 200 före årtiondets slut. Utskottet ser det som ett verkligt stort problem att man t.ex. stängt arbetskolonier och fortsatt med det också efter att fångantalet började öka. Så sent som för några år sedan var i snitt ca 70 % av alla fångar dagligen i arbete, utbildning eller någon annan rehabiliterande verksamhet. I år beräknas endast något över 50 % av fångarna kunna aktiveras att delta i målinriktade dagsaktiviteter, nära på 10 procentenheter mindre än vad som uppställts som mål i årets budget.

Med hänsyn till att dels fångantalet, dels sjukfrekvensen bland fångar ökar är i synnerhet fångvårdsväsendets hälsovårdspersonal kraftigt underdimensionerad. Hälso problemen kommer sig huvudsakligen av det växande drogmissbruket samt den samtidiga förekomsten av psykiska störningar, drogberoende och somatiska sjukdomar. Såväl finansutskottet som lagutskottet (LaUU 19/2002 rd) har ansett att det sänkta anslaget per fånge står i strid med fångarnas ökade behov av hälso- och sjukvård, rehabilitering och drogförebyggande åtgärder samt underhåll och utveckling av programmen för att minska återfall i brott.

Som ovan redan sagts är anslagen i förhållande till fångantalet underdimensionerade och bör såvitt möjligt ökas under kontrollerade former. Dessutom bör man, menar utskottet, absolut fundera på hur tillväxten i fångantalet kunde stoppas upp. Utskottet fäste i sitt betänkande i FiUB 44/2002 rd om statsrevisorernas berättelse avseende vid antalet utländska fångar i de finländska fängelserna och möjligheterna att överföra dem till respektive hemland för att avtjäna straffet där. I våra fängelser har inte bara de utländska fångarna blivit fler utan också bötesfångarna. Detta måste åtgärdas. Samtidigt har det blivit mindre vanligt med samhällstjänst när t.ex. personer med starkt drogberoende oftare döms till

ovillkorligt fängelsestraff än till samhällstjänst. Lagutskottet har behandlat jämlikhetsproblematiken kring denna fråga (LaUB 28/2002 rd). I det sammanhanget fäste lagutskottet också uppmärksamheten på förlikning. Fler förlikningsfall kunde enligt finansutskottets mening eventuellt bidra till att få stopp på tillväxten i fångantalet.

Utskottet behandlar i det följande helt kort förvandlingsstraff för böter och förlikning i brottmål.

Förvandlingsstraff för böter

Antalet bötesfångar har ökat markant i Finland under de senaste åren. I fjol var dagsgenomsnittet 190 medan antalet 1998 var 96. År 2002 var bötesfångarna så många som 2 156, alltså en tredjedel av samtliga fångar. Bötesfångarna placeras för närvarande i fängelse enligt samma principer som fängelsefångar. Merparten av dem är placerade på slutna anstalter. I vårt land finns det bara en enda specialavdelning för bötesfångar.

För att antalet bötesfångar skall fås ned har justitieministeriet helt nyss lagt fram ett förslag om att obetalda böter inte skall förvandlas till fängelsestraff, om den bötfällda vid utsökning har konstaterats sakna medel och ett allmänt intresse kräver förvandling. Böterna förvandlas inte heller till fängelsestraff om brottet begåtts av en person under 18 år. Beslutet om åtgärdsföretgift fattas av den utmätningsman som förfogar över tillförlitliga uppgifter ur olika register om personens inkomster och förmögenhet.

I dagsläget är processen med att verkställa bötesstraff långsam och sysselsätter en lång rad myndigheter och blir därmed mycket dyr för samhället. Enligt erhållen utredning är det i praktiken bara de fattigaste och mest utsatta i vårt samhälle som berörs av förvandlingsförfarandet. Bötesfångarna belastar alldeles särskilt hälsovården i de fängelser där de är placerade, eftersom de mestadels är alkohol- eller drogmissbrukare i dåligt fysiskt och psykiskt skick. Enligt det färskaste förslaget skulle missbrukare som dömts till förvandlingsstraff avtjäna merparten av straffet inom missbrukarvården, ett ar-

rangemang som bidrar till att minska antalet bötesfångar.

De förslag som tagits fram för att minska antalet bötesfångar är helt motiverade, menar utskottet. Möjligheten att förvandla böter till fängelsestraff kvarstår fortfarande som ett alternativ i fall där detta anses nödvändigt. En viktig punkt är också att böterna inte efterskänks utan går till utsökning om personens tillgångar ökar i något skede.

Medling vid brott

Förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden är en ny strafflindringsgrund. Redan 1997 blev förlikning i straffrätten en grund för åttaleftergift och domseftergift. Det finns ingen lagstiftning om själva medlingsförfarandet.

Medling finns för närvarande att tillgå ca 150 kommuner, men också där mycket oenhetligt och t.o.m. sporadiskt upplagd. Årligen sänder olika myndigheter, främst åklagare och polis, i runt tal 4 500 fall till medling.

I den nya regeringens program finns inskrivet att "förfarandet med medling och jämkning i brottmål görs permanent och tillgången därtill tryggas på lika grunder i hela landet". Social- och hälsovårdsministeriet håller följaktligen på att ta fram ett lagförslag om rikstäckande medling med anledning av brott.

Finansutskottet anser att en rikstäckande tillgång till medling i brott- och tvistemål inte kan tillgodoses bara genom att kommunerna frivilligt och med egna krafter etablerar och upprätthåller verksamheten. Å andra sidan kan kommunerna inte genom lag tvingas att producera medlingstjänster utan det är staten som skall se till att servicen finns att tillgå på ett eller annat sätt. Främst blir det fråga om ett interkommunalt samarbete exempelvis utifrån häradsindelningen. I lagen skulle ingå bestämmelser om administrationen och finansieringen av systemet. Enligt kalkyler uppgjorda i dag skulle en rikstäckande organisering av medlingen kosta ca 6 miljoner euro om året. Kalkylerna ger också vid handen att tre gånger fler fall än nu går till medlingsmöte, vilket ger en besparing på uppskattningsvis 5,4 miljoner euro i rättegångskostna-

der. Att satsa på medling är följaktligen ekonomiskt lönsamt men får också särskilt unga att ta ansvar för sina gärningar i tid och eventuellt avhålla sig från brott i framtiden. Och sist men inte minst bidrar medlingen till att få brottsoffret att känna sig tryggare.

Det gäller, menar utskottet, att med det snaraste permanenta och på riksnivå genomföra medlingen i brottmål i enlighet med regeringsprogrammet. Med tanke på medborgarnas jämlikhet och rättssäkerhet måste medborgarna ha samma möjligheter till medling oavsett bostadsort.

Försvarsmaterielindustrin

Riksdagen förutsatte i ett uttalande för tre år sedan att regeringen i kommande budgetar drar försorg om den inhemska försvarsmaterielindustrins verksamhetsbetingelser och sysselsättning. Regeringen rapporterar i sin berättelse att ett resultatmål för försvarsmakten i budgetarna för åren 2002 och 2003 är att minst hälften av anslagen för försvarsmaterielanskaffningar riktar sig till det egna landet före utgången av 2003, med beaktande av motköp och materielens livscykelkostnader. Det gäller att se till att målet uppfylls, eftersom det utgör en bra plattform för att utveckla den finländska försvarsmaterielindustrin.

Vid behandlingen av den säkerhets- och försvarspolitiska redogörelsen 2001 konstaterades det att utvecklingen sannolikt går därhän att försvarsindustrin bygger upp allt fler nätverk tillsammans med den nordiska och europeiska industrin. Det är helt klart, menar utskottet, att den finländska försvarsindustrin måste internationalisera sig för att ha framgång och därför bedriva ett intensivare samarbete med olika forskningsinstitut. Detta i sin tur kräver en stor satsning på produktutveckling. Försvarsmaterielindustrin bör genom en omstrukturering försöka stärka de utvecklingssektorer som antingen är utvecklingsintensiva eller strategiska militärt eller med hänsyn till försörjningsberedskapen. Ett breddat samarbete kräver också i vissa fall att avtalen

med olika länder om försörjningsberedskap uppdateras.

Den tunga ammunitionsindustrin har redan länge varit den inhemska försvarsmaterielindustrin sorgebarn. Riksdagen förutsatte i samband med 2001 års tredje tilläggsbudget att regeringen gör upp en långsiktig utvecklingsplan för att trygga krut- och ammunitionsproduktionen i Finland. För att delvis tillmötesgå kravet i uttalandet föreslog regeringen i årets budget en ny beställningsfullmakt på 201,6 miljoner euro för utvecklande av Finlands krigsekonomiska beredskap (STALVA) för 2003—2008. Med hjälp av den nya beställningsfullmakten, som ger den tunga ammunitionen högsta prioritet, är det meningen att få till stånd ett långsiktigare samarbete med den inhemska ammunitionsindustrin.

Finansutskottet påpekade i samband med behandlingen av beställningsfullmakten för STALVA att det föreslagna anslaget på årsnivå ligger ca 17—18 miljoner euro under det som behövs för en rationell produktion inom branschen. I praktiken betyder det att krut- och ammunitionsproduktionen drabbas av svårigheter redan 2004—2006. Enligt erhållen utredning har försvarsförvaltningen på sikt som mål att förlänga beställningsfullmakten för STALVA med en ny flerårig fullmakt efter 2008. Om den inhemska ammunitionsindustrin skall kunna utvecklas på sikt är det ytterst angeläget att adekvata anslag avsätts för beställningsfullmakten för STALVA, att beställningsfullmakten primärt används för krut- och ammunitionsproduktion och att beslutet om en förlängning av fullmakten fattas med det snaraste.

Så sent som i samband med behandlingen av årets budget fanns det planer på att försvarsförvaltningen och industrin tillsammans skulle etablera ett kunskapscentrum i anslutning till aktiebolaget Patria Vammas. Meningen var att till kunskapscentret koncentrera kunnandet i fråga om tung ammunition och ansvaret för leverans av sådan ammunition i Finland. Av regeringens berättelse framgår att man i detta läge avstått från kunskapscentret, bl.a. beroende på större ekonomiska konsekvenser än väntat. Trots det har överenskommelse träffats med industrin om

att funktionerna inom ammunitionsbranschen skall vidareutvecklas kundorienterat utifrån idén om ett kunskapscentrum. Information till utskottet gör gällande att preliminära riktlinjer kan dras upp under detta års lopp. Ambitionen är att få tillstånd ett kostnadseffektivt system som tillfredsställer båda parterna. Den stora uppgiften är att utveckla industrins produkturval mot modern ammunition som kan ha en marknad också utanför vårt eget land. Konkurrenten inom branschen kommer att skärpas och i ett ekonomiskt perspektiv är det varken möjligt eller förnuftigt att ha flera system endast för ett lands behov. Siktet bör också vara inställt på en förnuftig arbetsfördelning mellan försvarsindustrin och försvarsmaktens depåer.

Försvarsförvaltningens fastighetsreform

Genom årets budget genomfördes den tredje och sista fasen av den reform av försvarsfastigheter som inleddes 2000—2001. Statlig fastighetsegendom i försvarsministeriets besittning överfördes på Senatfastigheter till ett värde av ca 1 009 miljoner euro. Försvarsförvaltningen övergick den 1 januari 2003 i fråga om lokaler, fasta konstruktioner och områden definitivt till ett hyressystem som inbegriper kapitalkostnaderna. Hyran som användaren (försvarsförvaltningen) betalar består av kapitalhyra, underhållshyra och energiavgifter. Kapitalhyran bestäms utifrån de balansräkningar hyreskalkyler som gjordes i samband med omläggning.

Det främsta syftet med fastighetsförvaltningsreformen är att förbättra försvarets regionala och strukturella verksamhetsförutsättningar och göra det lättare att utveckla dem. Finansutskottet ställde (FiUB 40/2002 rd) också vissa konkreta mål för reformen:

- ökningen i investeringar bör kunna säkerställas så att hälsoolägenheterna och problemen med byggnadernas skick inom försvarsförvaltningen kan undanröjas så fort som möjligt
- Senatfastigheter bör starta ett snabbreparationsprogram i försvarets fastigheter och

särskilt försöka undanröja hälsorisker på grund av fuktskador

- det bör finnas medel för hyres- och underhållsutgifter så att hyrorna inte kommer åt att urholka förutsättningarna för försvarsförvaltningens egentliga verksamhet.

Momentet för försvarsmaktens omkostnader ökades med 45 miljoner euro för fastighetsreformen. I samband med reformen avtalades dessutom ett årligt tillägg på 3 miljoner euro under 2004—2006 för betalning av höjda hyror till följd av ny- och ombyggnader. Pengarna är avsedda för hyrning av dels nya och sanerade lokaler, dels områden med hänsyn till att verksamheten och den kvantitativa och kvalitativa lokalanvändningen är anpassad till försvarets behov. Dessutom ingår i 2003 års första tilläggsbudget ett anslag på 11 miljoner euro som kompensation för höjningen av kostnadsnivån för andra utgifter än avlöningsutgifter, ett anslag som också kan användas för detta ändamål.

Erfarenheterna av det samarbete reformen fört med sig har enligt erhållen utredning mestadels varit goda. Reformen tillåter försvarsmakten att koncentrera sig på sin kärnuppgift. Investeringar kan göras smidigare än tidigare då de finansieras med pengar utanför budgeten. Ett problem som påtalats är att anslaget för hyressystemet inte räcker till för de investeringar och ombyggnader reformen kräver. Även om anslaget för investeringar är klart och tydligt större än under tidigare år, handlar det de facto bara om en återgång till läget för ungefär fem år sedan. Försvarsförvaltningens ambition är att utgiftsramarna årligen ökas för att områdes- och lokalinvesteringarna enligt de beslutade planerna skall kunna genomföras. Finansutskottet utgår från att de mot utvecklingen svarande förändringarna i lokalkostnaderna kan inlemmas till fullt belopp i anslagsramarna för utveckling av försvarsmaktens verksamhet.

Försvarsförvaltningens byggverk fortsätter i görligaste mån som förut som expertorgan och tjänsteupphandlare. Byggverket kan tillhandahålla tjänster i försvarsfastigheter under kristid och när det genom fri konkurrens inte går att ordna tjänster på förläggningssorten. När riksda-

gen godkände fastighetsreformen förutsatte den att villkoren för personalen vid Försvarsförvaltningens byggverk tryggas genom att eventuella personalnedskärningar i första hand verkställs genom naturlig avgång och att fortsatta anställningar i andra hand tryggas genom omplacering. Byggverkets personal kommer enligt information till utskottet att gradvis trappas ned från 2003 års målsatta numerär, ca 1 370, till ca 1 000 år 2006. Personalnedskärningarna till följd av inskränkningar i den egna serviceproduktionen verkställs, med undantag för indragningen av garnisoner och rationaliseringar i anknytning till utveckling av verksamhet, genom naturlig avgång med tryggnad av personalens villkor.

Universitetens lokalkostnader

Riksdagen har ett flertal gånger uttryckt sin oro över storleken på de hyror Senatfastigheter tar ut av universiteten. Universiteten är ofta tvungna att betala så höga lokallhyror att de tär på universitetens basresurser oskäligt mycket. Och ändå tillåter lagstiftningen lägre hyra för undervisningslokaler än vad det allmänna avkastningsmålet för Senatfastigheter skulle kräva. Det bör också observeras att staten har fått ta emot flera fastigheter som donation, alltså helt avgiftsfritt. Donatorns vilja har varit att fastigheterna skall användas för att främja undervisning och forskning.

Riksdagen godkände ett uttalande till årets budget (FiUB 40/2002 rd) där det förutsattes att regeringen i brådskande ordning vidtar åtgärder för att hyrorna för lokaler som används för universitetsutbildning sänks till en lägre nivå än vad det allmänna avkastningsmålet för Senatfastigheter förutsätter. Då beslut fattas är det också skäl att uppmärksamma att staten inte har haft några anskaffningskostnader för sådana fastigheter som staten har förvärvat som gåva.

Det är absolut nödvändigt, menar utskottet, att regeringen med det snaraste vidtar de åtgärder som riksdagens uttalande förutsätter.

Logistiken för energivirkeskedjan

I anknytning till 2002 års första tilläggsbudget förutsatte riksdagen att möjligheterna att jämna ut de regionala skillnaderna i kostnaderna reds ut när logistiken för energivirkeskedjan utvecklas. Dessutom ansåg finansutskottet i sitt betänkande (FiUB 6/2002 rd) att utjämningen av kostnadsskillnaderna i första hand bör ske genom existerande finansiella system för att värden av ungskog och produktionen av energivirke skall vara lönsam också i de skogar som ligger längre bort från användningsstället.

Det framgår av berättelsen att saken har retts ut av en arbetsgrupp vid handels- och industriministeriet. Arbetsgruppen föreslår att tilläggsstöden för produktions- och leveranskedjorna för skogsflis fördelas t.ex. genom att flisstödet ändras inom ramen för lagen om finansiering av hållbart skogsbruk. Jord- och skogsbruksministeriet har följaktligen tillsatt en arbetsgrupp för att utreda bl.a. om det är möjligt att styra de statliga stöden för tillvaratagande och flisning av energivirke så att de ökar användningen av energivirke från dagsläget. När arbetsgruppen utformar förslag till ändringar i lagen om finansiering av hållbart skogsbruk skall den också ta hänsyn till villkoren i riksdagens beslut om tillstånd för ett femte kärnkraftverk.

Enligt information har jord- och skogsbruksministeriet genom sin arbetsgrupp bestämt att det skall utredas om det stöd för tillvaratagande av energivirke som avses i lagen om finansiering av hållbart skogsbruk kunde graderas enligt region och om graderingen får några konsekvenser för kostnadsskillnaderna. Försöken att utjämna de regionala skillnaderna skulle ske genom att stöd för tillvaratagande av energivirke betalas för tillvaratagande av sådant virke i samband med värden av ungskog.

Alla insatser för att öka användningen av skogsbränsle är enligt utskottet en logisk följd av de riktlinjer riksdagen tidigare dragit upp. Bland dem kan nämnas kärnkraftsverksbeslutet och riksdagens ståndpunkter till klimatstrategin, programmet för främjande av förnybar energi och det nationella skogsprogrammet. Problemet med finansieringen är, menar utskottet, att ock-

så de planerade åtgärderna för att öka användningen av skogsbränsle är tänkta att bekostas med anslaget för stöd för trygghet av virkesproduktionens uthållighet. Anslaget har redan nu visat sig otillräckligt med hänsyn till behovet.

Arbetsgruppen vid handels- och industriministeriet konstaterade med anledning av riksdagens uttalande att lagen om transportstöd inte lämpar sig för stöd till skogsflis bl.a. då lagen kräver att transportsträckan i en riktning måste vara minst 266 km och eftersom flis inte ingår i lagens förteckning över stödberättigade förädlingsprodukter. Eventuella ändringar i lagen om regionalt stödjande av transporter måste anmälas till EU. Dessutom skulle det gälla att samordna ett eventuellt fjärrtransportstöd med det transportstöd för längre sträckor som redan existerar inom handels- och industriministeriet.

Närståendevården

Riksdagen har i flera sammanhang påtalat missförhållanden som förekommer inom närståendevården och krävt att något görs för närståendevårdarna. Närståendevårdarna fick i viss mån bättre villkor genom en ändring av socialvårdslagen som trädde i kraft vid ingången av 2002. Då förlängdes bl.a. närståendevårdarnas lagfästa ledighet till två dygn per månad. Också regeringsprogrammet uppmärksammar närståendevårdarna och kommer med en utfästelse att närståendevårdarnas ställning skall förbättras. I programmet sägs att "man utreder på vilket sätt närståendevården kan utvecklas på lagstiftningsväg och som en del av den helhet som servicesystemet utgör. I utredningen fästs särskild vikt vid grunderna för stödet för närståendevård, vid beloppet och utvecklandet av närståendevårdarnas arrangemang i fråga om ledigheter, så att priset på servicen inte utgör ett hinder för vårdarna att utnyttja sina lediga dagar samt att det finns tillgång till stödservice i tillräcklig utsträckning".

Målen och åtgärderna är i högsta grad relevanta, anser utskottet och understryker att utredningarna skall göras snabbt och de värsta olägenheterna åtgärdas med det snaraste. I och med

att befolkningen åldras blir närståendevården en allt viktigare vårdform såväl ekonomiskt som mänskligt sett. I ett kommunalekonomiskt perspektiv är nyttan av närståendevården avsevärt större än kostnaderna med hänsyn till att, enligt en försiktig bedömning, minst 10 000 personer som får närståendevård skulle vara intagna på institution om inte närståendevården fanns.

Utskottet vill här särskilt lyfta fram ålderstigna närståendevårdare som inte får något stöd. Enligt erhållen utredning har många av dem låtit bli att ansöka om stöd för närståendevård på grund av den stränga beskattningen. I vissa fall har vårdaren ansetts vara alltför gammal för uppgiften trots att det arbete han eller hon utför är lika bindande och lika krävande som det arbete stödberättigade närståendevårdare utför. Mestadels är de ålderstigna närståendevårdarna också själva sjukliga med en funktionsförmåga klart under genomsnittet.

Det är också angeläget att förbättra villkoren för förvärvsarbetande närståendevårdare. Trots att ett arbete utanför hemmet kan ge närståendevårdaren krafter att orka är det ofta svårt och tungt att anpassa yrkeslivet och vårduppgiften till varandra. I och med att befolkningen blir äldre och försörjningskvoten ogynnsammare sköter allt fler yrkesverksamma också sina egna föräldrar. I framtiden blir det aktuellt att fundera mera på hur arbetslivet och närståendevården skall kunna anpassas till varandra.

Närståendevården handlar främst om vård av äldre hemma. Men dessutom måste de närståendevårdare som har hand om handikappade barn eller svårt psykiska personer synliggöras mer. Vården kan pågå i årtionden och vara synnerligen tunga för den som dessutom förvärvsarbetar.

På det hela taget bör närståendevården utvecklas målmedvetet och närståendevårdens status i det kommunala servicesystemet ytterligare stärkas. Närståendevårdarna i hela landet bör garanteras en skälig stöd- och servicenivå, poängterar utskottet. Systemet måste ses över inte minst för att samma villkor skall gälla för närståendevårdarna oavsett var de bor och att missförhållandena i samordningen av stödet för närstå-

endevård och andra transfereringar blir undanröjda så snabbt som möjligt. Det som också behövs är att fortsätta med olika försök i anknytning till närståendevården och att förbättra samarbetet mellan social- och hälsovården inom hemservicen.

Aravalånesystemet

Regeringen ändrade villkoren för s.k. annuitetslån som har beviljats och kommer att beviljas för byggande och anskaffning av hyres- och bostadsrättshus. Ändringen som trädde i kraft den 1 mars 2003, gäller lån som beviljats sedan 1990. Däremot gällde den inte renoveringslån eller lån som genom ändrade lånevillkor blivit annuitetslån. Räntan på nya lån som beviljats den 1 mars 2003 eller senare dikteras av marknadsvillkoren. Amorteringarna på nya aravalån börjar genast det första året, eftersom räntan är lägre från början av lånetiden än årsavgiften för lånet. Detta gör det lättare för låntagaren att bereda sig på renoveringar och anknytande finansiering.

Utskottet ser med tillfredsställelse att de ändringar riksdagen så många gånger efterlyst nu äntligen gjorts i aravalånesystemet. Ännu kvarstår en del missförhållanden: det nya systemet omfattar t.ex. inte lån med fasta villkor som beviljats före 1990. För deras vidkommande kan räntorna vara avsevärt högre än vad som gäller i dag. Men missförhållandena kommer enligt information till utskottet att korrigeras så snart det låter göra sig. Utskottet vill understryka att aravalånesystemet hädanefter bör vara sådant att villkoren för nya och gamla aravalån fortlöpande är konkurrenskraftiga gentemot marknadsräntorna. Dessutom gäller det att över lag hålla noggrann kontroll på hur systemet fungerar och snabbt ingripa om missförhållanden yppar sig, betonar utskottet. Bostadsproblemen i synnerhet i huvudstadsregionen och andra tillväxtcentra men också problemen i avfolkningsorter pockar på effektiva skräddarsydda insatser. Utskottet påpekar också att resultaten från en internationell bedömning av stöd- och finansieringssystemen för boende bör tas tillvara fullt ut när bostadspolitik utvecklas.

Beskattningsvärdet på tjänstebiljetter

Riksdagen har förutsatt att regeringen vidtar åtgärder för att sänka det nominella beskattningsvärdet på tjänstebiljetter. Arbetsgivarnas möjligheter att styra de anställdas arbetsresor har utretts bl.a. i ett projekt koordinerat av Kommunikationsministeriet. Slutrapporten kom ut våren 2002 och där föreslogs det att tjänstebiljetterna i kollektivtrafik i beskattningen skall behandlas på samma sätt som tjänstebilar. Frågan har också utretts av finansministeriet men beredningen har enligt erhållen utredning stannat upp bl.a. av den anledningen att man inte velat minska skatteunderlaget.

Ambitionen i det nya regeringsprogrammet är att utveckla och förbättra kollektivtrafiken. Meningen är bl.a. att förbättra kollektivtrafikens villkor och service och tillföra kollektivtrafiken mer pengar. I regeringsprogrammet sägs att det också skall utredas om det går att sänka beskattningsvärdet på arbetsresebiljetter.

Under de senaste åren har trafiken ökat kraftigt i synnerhet i huvudstadsregionen, där pendlingsregionen växer kontinuerligt. Likaså har trafikstockningarna förvärrats. Stadstrafiken och persontrafiken på vägarna är den största orsaken till stockningarna och är huvudfaktorerna bakom koldioxidutsläppen. En sänkning av beskattningsvärdet för tjänstebiljetter kan enligt utskottets mening öka kollektivtrafikens popularitet och bidra till en hållbar trafikpolitisk utveckling. Utskottet understryker att de behövliga utredningarna för en sänkning av beskattningsvärdet bör göras med det snaraste och att arbetsbiljetten i framtiden bör vara likvärdig med bilförmänen, om inte mer.

Bilskatten

Åtgärderna i avsnitt III i åtgärdsberättelsen gäller de beslut riksdagen fattade före utgången av 2002. Bland dem finns följaktligen inte med proposition RP 271/2002 rd om ändring av bilskattelagen, som lämnades till riksdagen den 31 december 2002 och därför kunde behandlas först i år. Riksdagen ändrade den ursprungliga propositionen radikalt och fogade till sitt svar

RSv 304/2002 rd en rad uttalanden som krävde målmedvetna åtgärder bl.a.

1) för fortsatt beredning av bilskattelagen i syfte att se över och uppdatera skattebestämmelserna för paketbilar samt vissa specialfordon, såsom flytt-, veteran- och hobbybilar, stortaxi och invalidbilar. Detta bör ske så att en proposition kan överlämnas till riksdagen redan i år. Dessutom förutsatte riksdagen att en tillräckligt bred expertis anlitas i den fortsatta beredningen.

2) för en brett upplagd översyn av bilskattelagstiftningen och motorfordonsskattelagstiftningen på längre sikt. Riksdagen förutsatte också att regeringen särskilt bör ge akt på hur beskattningen kan utnyttjas för att främja miljöstyrningen och miljömålen i syfte att reducera trafikutsläppen.

Utskottet är ytterst angeläget om att åtgärderna inleds inom utsatt tid, eftersom det fortfarande finns i uttalandena avsedda behov och förväntningar visavi en översyn av bilbeskattningen. Utskottet vill också fokusera på uttalandet som

3) kräver åtgärder för att garantera att tullen har adekvata resurser för att verkställa bilbeskattningen.

Även om regeringen i årets första tilläggsbudget föreslagit att tullen skall få extraresurser, gäller det att hålla ett öga på tullens arbetssituation för att bilbeskattningen från medborgarsynpunkt skall ske så smidigt och rätttidigt som möjligt.

Riksdagens uttalanden

Trots att uttalandena nedan inte längre ger anledning till åtgärder brister det i regeringens redogörelse på vissa punkter, konstaterar utskottet. Detta gäller exempelvis uttalandet RSv 203/2002 rd där riksdagen förutsatte att regeringen låter utreda med vilka metoder sysselsättningen av långtidsarbetslösa kan förbättras. De åtgärder regeringen presenterar i sin berättelse gäller endast företagens möjligheter att välja kapitalinkomstandel. Eftersom riksdagen i sitt uttalande efterlyste åtgärder i samband med budgeten för 2002 är uttalandet i den ursprungliga lydelsen inte längre relevant, anser utskottet. I

framtida skattepropositioner måste det dock utredas vilka konsekvenser ändringarna får för sysselsättningen.

Uttalandet om utvecklande av energibeskattningen (s. 163) är enligt utskottet fortfarande aktuellt när det gäller insatserna för att öka energibeskattnings miljöstyrning och främja sysselsättningen (punkt 2) och aktiviteterna på EU-nivå för att öka användningen av bioenergi (punkt 4). Likaså behövs det fortfarande åtgärder för att utveckla energibeskattningen.

Utskottet anser att de åtgärder i redogörelsen som vidtagits med anledning av följande uttalanden är adekvata eller att uttalandena annars har blivit obehövliga:

- *Den kommunala ekonomin*
RP 40/1999 rd (s. 147)
- *Den kommunala ekonomin*
Utredningsmannens rapport
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 152)
- *Säkerhets- och försvarspolitisk redogörelse*
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 157)
- *Utveckling av krut- och ammunitionsindustrin*
RP 78/2001 rd (s. 159)
- *Lättnader i bilskatten för handikappade*
RP 42/1993 rd (s. 162)
- *Utvidgning av avfallsskatten*
RP 48/1996 rd (s. 162)
- *Utvecklande av energibeskattningen*
RP 225/1996 rd (s. 163)
till den del det gäller förbättring av torvens konkurrenskraft (punkt 1) och fortsatta lättnader för naturgas (punkt 4)
- *Beräkning av skattenedsättning av begagnade bilar och av skatt på veteranbilar*
RP 264/1998 rd (s. 167)
- *Uträkningen av kapitalinkomsten av företagsinkomst och inräkning av depositioner i en näringsidkares nettoförmögenhet*
RP 32/1999 rd (s. 168)
- *Genomförandet av ändringen i fastighets-skattelagen*
RP 100/1999 rd (s. 169)

- *Beskattningen av personer som arbetar i Ryssland*
RP 101/1999 rd (s. 169)
- *Beaktande av ägotiden vid beskattningen av försäljningsvinst och beskattning av överlåtelse av värdepapper som hör till gårdsbruket*
RP 158/1999 rd (s. 170)
- *Beaktande av kostnadseffekterna av statens tjänste- och arbetskollektivavtal*
RP 59/2000 rd och RP 71/2000 rd (s. 171)
- *Inkomstskatt*
RP 102/2000 rd (s. 172)
- *Riksdagens tillbyggnad*
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 173)
- *Beaktande av kostnadseffekterna av statens tjänste- och arbetskollektivavtal*
RP 111/2000 rd och RP 139/2000 rd (s. 173)
- *Skattelättnader för utvecklingsområdena*
RP 121/2000 rd (s. 174)
- *Näringsidkarnas reseavdrag*
RP 172/2000 rd (s. 174)
- *Användningen av återvinningsbränsle och biogas i skattehänseende*
RP 131/2001 rd (s. 175)
- *Jämlig beskattning av lotteriarrangörer*
RP 183/2001 rd (s. 175)
- *Villkoren för unga som riskerar att bli utslagna*
Tilldelning av sysselsättningsanslag för ombyggnad av skolor, idrottsplatser och kulturinstitutioner
RP 72/1995 rd (s. 180)
- *Anslag för understöd till teatrar*
RP 100/1997 rd (s. 187)
- *Läroavtalsutbildning*
RP 105/1998 rd (s. 192)
- *Universitetens basresurser*
RP 40/1999 rd (s. 193)
- *Utbildning av barn- och ungdomspsykiatrer*
RP 40/1999 rd (s. 193)
- *Revidering av grunderna för uträkningen av statsandel till medborgarinstituten*
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 197)
- *Statsandelssystemet för medborgarinstitut*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 202)
- *Ersättningar för skördeskador för produktion under omlägningsperioden*
RP 241/1998 rd (s. 220)
- *Målet för Forststyrelsens intäktsföring*
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 225)
- *Avena Oy*
RP 177/2001 rd och RP 204/2001 rd (s. 228)
- *Utvecklingsprojekt som föreslagits av ministerarbetsgruppen för trafikinfrastruktur*
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 236)
- *Efterfinansieringsmodellen*
Riksväg 4 och avsnittet Lahtis—Heinola
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 236)
- *Köp av flygtrafiktjänster*
RP 109/2000 rd och RP 187/2000 rd (s. 237)
- *Utvecklingsprojekten i förslaget från ministergruppen för trafikinfrastrukturfrågor*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 239)
- *Riksväg 4, Lahtis—Heinola*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 239)
- *Riksväg 3, västra ringvägen i Tammerfors*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 239)
- *Behoven av att utreda isbrytarverksamheten*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 240)
- *Indragning av lågtrafikerade banavsnitt*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 240)
- *Biljetter som beviljas som anställningsförmån*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 240)

- *Expertis som verksamheten förutsätter och finansiell expertis*
RP 193/2001 rd (s. 241)
- *Vägaffärsverkets redovisade extra vinst*
RP 67/2002 rd (s. 242)
- *Behov av tilläggsanslag för basbanhållningen*
RP 67/2002 rd (s. 242)
- *Stöd för flygtrafiken*
RP 132/2002 rd, RP 249/2002 rd och RP 253/2002 rd (s. 242)
- *Totalt kostnadsansvar inom olycksfallsförsäkringen*
RP 179/1994 rd (s. 250)
- *Folkpensionsavgiften för små arbetsgivare*
RP 59/2000 rd och RP 71/2000 rd (s. 265)
- *Styrsystemet inom hälso- och sjukvården*
B 10/2000 rd och B 13/2000 rd (s. 268)
- *Understöd för internationell adoption*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 270)
- *Ändring av lagen om skada, ådragen i militärtjänst*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 270)
- *Dimensionering av arbetskraftspolitiska anslag*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 286)
- *Sysselsättningsfrämjande projekt*
RP 67/2002 rd (s. 287)
- *Villkor för aravalån*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 292)
- *Reparationsunderstöd och energiekonomiska understöd*
RP 115/2001 rd och RP 206/2001 rd (s. 293)
- *Utvecklande av aravalånesystemet*
RP 199/2002 rd och RP 247/2002 rd (s. 293)

Utlåtande

Finansutskottet föreslår

att grundlagsutskottet beaktar det som sägs i utlåtandet.

FiUU 7/2003 rd — B 4/2003 rd

Helsingfors den 13 juni 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Olavi Ala-Nissilä /cent
vordf. Matti Ahde /sd
medl. Jyri Häkämies /saml (delvis)
Markku Koski /cent (delvis)
Pekka Kuosmanen /saml
Reijo Laitinen /sd
Maija-Liisa Lindqvist /cent
Mika Lintilä /cent
Pekka Nousiainen /cent
Pirkko Peltomo /sd
Iivo Polvi /vänt
Virpa Puisto /sd (delvis)

Markku Rossi /cent
Anni Sinnemäki /gröna (delvis)
Irja Tulonen /saml (delvis)
Kari Uotila /vänt (delvis)
ers. Christina Gestrin /sv (delvis)
Timo Kalli /cent (delvis)
Mikko Kuoppa /vänt (delvis)
Eero Lämsä /cent
Tuija Nurmi /saml
Maija Perho /saml
Sari Sarkomaa /saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Alpo Rivinoja
utskottsråd Maarit Pekkanen

utskottsråd Hellevi Ikävalko
utskottsråd Marjo Hakkila.